

Piraatlus on tänapäeval globaalne nähtus

Tarmo Kõuts, Riigikogu Euroopa Julgeoleku- ja Kaitseassamblee / Lääne-Euroopa Liidu Assamblee delegatsiooni juht, Isamaa ja Res Publica Liit

Piraatlus on globaalne probleem, mis ei puuduta ainult piraatlusega vahetult seotud regioone, seetõttu tuleb sellega võidelda ühiste jõupingutustega.

Meresõitjad on olnud silmitsi piraatlusega ja relvastatud laevaröövidega sellest ajast saadik, kui merd sõitma hakati. Sajandite jooksul on olnud paremaid ja halvemaid, rahulikumaid ja rahutumaid aegu. Mereröövid on tõsine probleem ka 21. sajandil, me kogeme pidevalt sellest tulenevaid ohte ja takistusi rahvusvahelisele laevandusele. Piraatlus on üleilmne nähtus, kuid teravalt tõuseb see esile siiski teatud regioonides. Tsiteerigem ÜRO peasekretäri Ban Ki-mooni: “Piraatlus ei ole merest sündinud, vaid seotud anarhiaga ja ebastabiilsusega maismaal. Selle nähtusega võitlemine nõuab integreeritud strateegiat, mis on suunatud Somaalias valitsevale seadusetusele.”

1984. aastast kuni käesoleva aasta 30. aprillini sooritati 5356 piraatlusakti ja relvastatud mereröövi. 2009. aastal oli neid 406, see on saja võrra ehk ligi 33 protsenti rohkem kui 2008. aastal. Paljudel juhtudel on relvastatud rühmitised rünnanud laevameeskondi külma- ja tulirelvadega. Nimetatud vaatlusperioodil on tapetud 8, raskelt vigastatud või rünnakul haavatud 59 ja pantvangi võetud 746 meeskonnaliiget ning kaaperdatud 56 laeva. Suurimat rünnakute koondumist on täheldatud Ida-Aafrikas – 2008. aastal registreeriti 136 ja 2009. aastal 222 juhtumit. Neid murettekitavaid arve kinnitavad veelgi eelmiste aastate näitajad: 2006. aastal oli 31 rünnakut, 2007. aastal 60.

Hukutavad tagajärjed laevandusele

Piraatlus tekitab suurt kahju. Rünnakud seavad otseselt ohtu meremeeste, kalurite ja laevareisijate elu, neid traumeerib hirm pantvangi sattuda ning neis tekitab psühholoogilist stressi kaitsetu eaturvalistel ühendusteedel seilamine. Niisuguseid katsumusi ei peaks ükski tsiviilisik oma tööelu jooksul läbi elama.

Teisalt katkestavad piraadid ÜRO toiduabi saatmise miljonitele nälgivatele inimestele Somaalias ning avaldavad kahjulikku mõju kogu India ookeani lääneosa kalandusele ja turismile. Piraatlus toob endaga kaasa hukutavaid tagajärgi laevandusele ja rahvusvahelisele kaubandusele, energiatranspordile ning keskkonnale. Kõige halvem on aga see, et saadud lunaraha võidakse kasutada poliitilise rahulolematuse ja mässumeelsuse õhutamiseks ning halvimal juhul terroriaktideks.

Rahvusvaheline Merendusorganisatsioon (IMO) on probleemiga tegelnud 1998. aastast, kui sai alguse pikaajaline piraatlusevastase võitluse projekt. Sestpeale on IMO põhistrateegia olnud piraatlusevastase võitluse lepete arendamine.

Esiolgu olid maailma põhiliste piraatlusekantsidena tähelepanu keskmes Malaka väin ja Singapuri väin. IMO tegevus selles areaalis kulmineerus 2004. aasta novembris “Regionaalse koostöö kokkuleppega piraatluse ja relvastatud laevaröövide vastase võitluse alal Aasias”. Kokkuleppe on ratifitseerinud 14 Aasia riiki ja Norra. Tänu paljudele kõrgetasemelistele IMO kohtumistele Indoneesias, Malaisias ja Singapuris kiitsid nimetatud riigid heaks nn koostöömehhanismi – raamistikku, milles nad töötavad koos rahvusvahelise merenduskogukonnaga, et tugevdada laevanduse turvalisust ja keskkonnakaitset mõlemas väinas.

Praegu on maailma kõige kuumem piraatlusekants Somaalia rannik. IMO avaldas Somaalia kohta 2005. aastal resolutsiooni, milles väljendas muret kujunenud olukorra pärast ja kutsus üles võitlema piraatluseaktide ning relvastatud laevaröövide vastu. Resolutsioon edastati ÜRO peasekretärile ja Julgeolekunõukogule. Piraatluse laienedes ja vastuseks Euroopa Liidu korduvatele pöördumistele on ÜRO Julgeolekunõukogu vastu võtnud

mitmeid resolutsioone (viimase, nr 1897, aastal 2009), mis võimaldavad rakendada otsustavaid meetmeid võitluseks piraatluse ja relvastatud laevaröövidega Somaalia rannikul, sealhulgas võimudega kooskõlastatud sõjalaevade sisenemine Somaalia territoriaalvetesse, et takistada piraatlusakte ja relvastatud laevarööve merel.

Edukas toimumisjuhend

Euroopa Liit muretses eelkõige ÜRO maailma toiduabi programmi (WFP) raames seilavate laevade kaitse pärast, mis toimetasid Somaaliasse humanitaarabi. Euroopa Liidu algatatud koostöö WFP-ga ja NATO Laevanduskeskusega, mis võimaldas NATO sõjalaevadel WFP-i laevu eskortida, oli nii tulemusrikas, et 2007. aasta novembrist alates ei suutnud piraadid rünnata edukalt ühtki toiduabilaeva.

Jaanuaris 2009 võeti Djiboutis vastu piraatluse ja relvastatud laevaröövide vastase võitluse toimumisjuhend India ookeanil ja Adeni lahes. Dokument on tuntud Djibouti toimumisjuhendi nime all, selle on allkirjastanud 14 India ookeani ja Adeni lahe äärset riiki. Nende riikide eesmärk on rakendada mereseadusi ning tegutseda edukalt Aasia Vaikse ookeani regiooni mudeli järgi, kus pidev koostöö rannikuriikide, Euroopa Liidu ja laevanduse esindajate vahel on aidanud oluliselt vähendada piraatide operatsioone Lõuna-Hiina merel ning Malaka ja Singapuri väinas.

Mitmed Djibouti toimumisjuhendi allkirjastanud riigid on saavutanud märkimisväärset edu. Osa neist on täpsustanud oma seadusi ja protseduure, et kahtlusaluseid piraate kohtu alla anda, rannavalvevõimekust arendada ning personali koolitada. Euroopa Liit on täiustanud ka oma juhtnööre meresõitjatele ja asjaomaste riikide valitsustele. 2010. aasta aprillis toimunud Kampala kohtumisel (nn Kampala protsessi kohtumised) näitasid üles head tahet Somaalia föderaalne üleminekuvalitsuse, Puntlandi ja Somaalimaa esindajad, kes nõustusid tegema koostööd piraatlusprobleemi lahendamiseks. See annab põhjust optimismiks.

Piraatlusevastane võitlus Somaalia rannikul saab edukas olla ainult siis, kui Somaalias saavutatakse poliitiline stabiilsus, maa hakkab taas riigina toimima ning annab valitsusele võimaluse kehtestada võim kogu Aafrika Sarve territooriumi üle. Euroopa Liit propageerib regionaalse võimekuse tugevdamist ja tõhusate infrastruktuuride loomist, mis võimaldaksid selle piirkonna riikidel koondada jõud võitluseks piraatluse ja relvastatud laevaröövide vastu rannikuvetes. Need infrastruktuurid tehakse kättesaadavaks ka Somaaliale, kui riigi julgeolekuolukord seda võimaldab ning on olemas garantiid järgmisteks niisugusteks piraatlusevastasteks ettevõtmisteks.

Mis aitab ohtu vähendada

Tõhus piraatidevastane võitlus eeldab seadusi, mis kindlustaksid riikidele õiguse tabatud piraadid arreterida, nende tegevust kohtulikult uurida ning nende üle kohut mõista. Sellele peab järgnema tehniline, õiguslik ja protseduuriline koolitus, et regionaalne infrastruktuur koos püsiks. Selleks loodi hiljuti projektirakendusüksus, mis koostab järgmisi Djibouti toimumisjuhendi projekte:

- kolme piraatlusinfokeskuse rajamine – Mombasas (Keenia), Dar es Salaamis (Tansaania) ja Sanas (Jeemen);
- regionaalse infovahendusvõrgustiku arendamine; võrgustik haldab kommunikatsioonisüsteeme, mis peavad sidet omavahel ja kolme nimetatud keskusega, võtab vastu appikutseid ning vastab neile ja infopäringutele;
- merel valitsevast olukorrast teavitamine;
- riikide seaduste läbivaatamine, et lihtsustada piraatluse ja relvastatud laevaröövide kriminaliseerimist;
- regionaalse koolituskeskuse rajamine Djiboutis, et korraldada ühtlustatud ja spetsialiseeritud koolitus toimumisjuhendi allkirjastanud riikide merendusametnikele;

– regulatsioonide loomine rannavalvetegevuseks.

Infovahendusvõrgustiku eesmärk on vähendada piraatlusest tulenevat ohtu merel valitsevast olukorrast teavitamisega. Euroopa Liit püüab arendada samasuguseid operatsioonilülisid nagu Kagu-Aasias, mis annavad teavet toimuva kohta kogu India ookeanis ja selle lähistel.

Rahu merel sõltub stabiilsusest maal

Piraatlusevastane võitlus on tõhus ühiste jõupingutuste korral, nii nagu loodi näiteks Djibouti toimimisjuhendi usaldusfond 2009. aastal. Jaapan pani fondi 14 miljonit USA dollarit ning edaspidi toetasid fondi Prantsusmaa, Holland, Norra ja Lõuna-Korea. Ka Euroopa Komisjon nõustus Djibouti toimimisjuhendi rakendusprojekte toetama. Loodetavasti käivitatakse teisigi samalaadseid riikidevahelisi programme.

Djibouti toimimisjuhendi projektides on osalenud ja andnud neile rahalist toetust ÜRO esindused ning valitsustevahelised ja valitsusvälised organisatsioonid, sealhulgas IMO, ÜRO Toitlus- ja Põllumajandusorganisatsioon (FAO), ÜRO Arenguprogramm (UNDP), Interpol, sõjalaevastikud, sõjaväelised ja regionaalorganisatsioonid, mitmed doonorriigid ning Djibouti toimimisjuhendi allkirjastanud riigid.

Kokkuvõttes võib loota, et ÜRO, paljude ÜRO komiteede ning regionaalorganisatsioonide meetmed osutuvad Somaalia poliitilise protsessi edendamisel edukaks ning aitavad taastada riigi stabiilsust maismaal, mis omakorda aitaks parandada olukorda Somaalia rannikul ja Adeni lahes.

Rahvusvaheline kogukond peab jätkama mitmepoolsete koostöölepingute arendamist ning võtma kasutusele abinõud, et vähendada kaubalaevade ründamise riski. Need meetmed peaksid hõlmama koordineeritud patrullreide kõrgendatud riskiga merealal, infovahendust, luureandmete vahetust ning kiiret sekkumist piraadirünnaku korral. Väga oluline on ka see, et Somaalia kohale kuhjunud pilved hajutataks laiali, kaasates sellesse eeskätt somaallasi endid. Sellel paljukannatanud rahva maal tuleb taastada rahu, stabiilsus ja julgeolek ning luua tingimused jätkusuutlikuks arenguks.

Euroopa Liit jälgib Somaalia rannikuvetes toimuvat suure murega ning jätkab rahutus olukorras kindlalt koordineeritud rahvusvahelist tegevust.